

УДК 130.2+930.1

АНТИТОТАЛІТАРНИЙ ДИСКУРС РАДЯНСЬКОГО ТА ПОЛЬСЬКОГО ПОЛІТИЧНОГО АНЕКДОТУ 70 – 80-х рр. ХХ ст. (КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ)

М.Б. Столяр, доктор філософських наук, професор, Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка

Авторка вважає, що анти тоталітарний дискурс сміхової культури в СРСР та ПНР було наповнено специфічним змістом в наслідок наступних чинників: 1) більш суттєвої сакралізації ідеології в СРСР в наслідок якої навіть в межах політичного анекдоту залишалися постаті, що практично не зазнали десакралізації (наприклад, образ Леніна); 2) наявності у межах сміхової культури ПНР опозиції релігійного та псевдо-сакрального; 3) більшої статичності ідеологічної сфери у ПНР; 4) меншої свободи слова у СРСР; 5) космополітичного змісту сміхової культури СРСР та б) яскраво вираженої національної самоідентифікації людини в межах польської сміхової культури.

Ключові слова: сміхова культура, політичний анекдот, гетерогенна природа сміху, сакральне, псевдо-сакральне.

Актуальність проблеми. В контексті сучасної української міжнародної політики закономірно відбувається зростання інтересу до культури тих країн східної Європи, що успішно вирішують проблеми, пов'язані з євроінтеграцією. Наприклад, можна посилатися на численні факти запозичення сучасного польського досвіду у різноманітних сферах культурного життя. Зрозуміло, що паралельно до цих процесів має відбуватися рефлексія відносно особливостей суспільного та культурного розвитку кожної з країн. Цікавий матеріал, на нашу думку, може запропонувати компаративістика сміхової культури СРСР та ПНР, в дзеркалі яких досить чітко відкриваються певні відмінності, спільні риси та закономірності динаміки суспільства. Також актуальність запропонованої теми пов'язано із нагальним завданням філософської та культурологічної рефлексії відповідно запобігання можливим тоталітарним ремінісценціям у сучасному суспільстві.

Аналіз досліджень і публікацій. Серед різних форм сміхової культури політичний анекдот є найбільш дослідженим саме в контексті посттоталітарних практик (наразі ми спираємося на класифікацію політичних режимів Х. Лінца). Мова йде про розвідки таких авторів, як О. Архіпова, А. Баканурський, Н. Бардіна, В. Безницько, А. Бойко, Ю. Борєв, Д. Бзровська, М. Воробйова, К. Єремєєва, Т. Зінов'єва, М. Каган, Ю. Каганов, О. Капустіна, Ш. Кобилінський, А. Коряковцев, О. Краснухіна, В. Левченко, М. Мельниченко, В. Шевченко, Л. Орнатська, О. Соколова, В. Сорокіна, Л. Столовіч, О. Фокін, В. Хімік, Д. Штурман, D. Ayling,

D. Brandenberger, B. Briker, Ch. Davies, E. Draitser, J. Gill, S. Graham, A. Obrdlik, W. Oleksiak, E. Oring, P. Merziger, A. Yurchak та інш. На основі вищенаведених праць, а також власних досліджень [9, 10] ми робимо висновок про те, що *політичний анекдот у 70 – 80-х рр. ХХ ст. був провідною формою сміхової культури як узвичаєний, систематичний та найбільш популярний дискурс з найбільш концентрованим антитоталітарним дискурсом.*

Метою статті є виявлення специфіки антитоталітарного дискурсу сміхової культури СРСР та ПНР на основі компаративного аналізу політичного анекдоту 70 – 80-х рр. Виходячи із мети автор має вирішити наступні завдання: 1) розкрити основні положення методології дослідження; 2) виявити деякі спільні риси та відмінності польської та радянської сміхової культури періоду 70 – 80-х рр. ХХ ст.; 3) здійснити проєкцію цих особливостей у площину політичного анекдоту; 4) на основі проведеної експлорації сформулювати гіпотези, підтвердження або спростування яких вимагає подальшого аналізу. *Об'єктом* роботи є сміхова культура країн східної Європи та СРСР, а *предметом* – польській та радянський анекдот як форма антитоталітарного дискурсу 70 – 80-х рр. ХХ ст.

В сучасній українській та польській літературі, предметом якої є сміхова культура, ми зустрічаємо два протилежних висловлювання. Польські дослідники вважають, що Польща у роки соціалізму створила імідж *найвеселішого бараку в соцтаборі* [Див.: 6]. Що ж до авторки цієї статті, то вона стверджує, що в жодній країні світу в ХХ ст. не сміялися так, як у СРСР, бо у жодній країні не було такого контрасту тоталітарних практик та ідеалів сакралізованої ідеології [Див.: 10, с. 6]. Зрозуміло, що вирішити цю колізію досить важко. Та виявити специфіку культурних різновидів посттоталітарного сміху у різних країнах соцтабору – це цілком конкретне завдання.

Методологія дослідження. В науковому товаристві за основними концепціями сміху закріпилися наступні назви: the Superiority Theory (теорія вищості), the Incongruity Theory (теорія інконгруентності, в межах якої сміх є реакцією на асиметрію, контраст тощо) та the Relief Theory (остання розглядає сміх як полегшення після нервового напруження, що виникає, як правило, в наслідок страху) [13]. Спільним в цих теорій є не тільки предмет, але й чітко сформульована претензія щодо розкриття «дійсної» природи сміху. Та уважний розгляд відкриває нам, що ці концепції беруть до уваги *різні аспекти феномену* – онтологічний, соціально-політичний, психологічний, раціональний, ірраціональний тощо. Виходячи з цього ми вважаємо,

що розглянуті концепції, *не можуть в принципі порівнюватися* як більш або менш істинні. Відтак ми маємо дійти до порозуміння щодо *часткової*, а не універсальної слушності кожної з теорій та перейти від пропозицій єдиної, максимально узагальнюючої концепції до пошуку перетинів між різними теоріями.

Методологічно перспективною у цій ситуації нам здається постпозитивістська настанова П. Фейєрабенда щодо реалізації *принципу проліферації*. Тобто йдеться про те, що розвиток філософії сміху може бути інтенсивним в ситуації розмноження різних, в тому числі і альтернативних підходів, теорій та їх вільної конкуренції в межах теоретичного дискурсу. Також варто згадати і теорему К. Гьоделя, яка у полі нашої проблематики трансформується в положення, згідно з яким створення єдиної теорії сміху є можливим лише за рахунок втрат змісту конкретних сміхових практик. А дослідження всього різноманітного спектру сміхової культури не може привести до єдиної теорії сміху, в якій би не було суттєвих протиріч. В цьому контексті нам дуже імponує думка українського філософа С. Пролеєва про те, що *сміху-взагалі* не існує, а є окремі різноманітні *сміхи* [8, с. 51–52]. Тобто він пропонує *гетерогенну концепцію сміху*. Відповідно жодна методологія, що намагається дати єдине пояснення феномену сміху, не може розглядатися у статусі абсолютної.

Відтак, ми будемо намагатися використовувати позитивний досвід дослідження сміху в межах різноманітних теорій, які приймаємо у якості взаємодоповнюючих. В цьому контексті ми додамо деякі свої міркування, які виникли у нас на матеріалі вивчення феномену радянського сміху. Специфіка останнього, на наш погляд, впливає зі змісту провідної профанації, що відбувалася в радянській цивілізації. Суть її полягає в тому, що марксистко-ленінська (а особливо сталінська) ідеологія здійснила запозичення певних нумінозних сенсів (месіанізм, есхатологія, рай, пекло, схід, захід, нова людина), релігійних (обоження, аскетизму, покаяння) та еклезіологічних практик (наприклад, з'їзди партії мали ієрофанію вселенських соборів). Це запозичення відбулося у формі профанації (спрощення, викривлення, матеріалізацію та соціологізацію в оптиці «класової» методології). Та за рахунок таких запозичень відбулася сакралізація ідеології, яка фактично посіла місце релігії. Посилаючись на М. Бахтіна, який демонстрував десакралізацію сміховою культурою нумінозної сфери в межах культури Ренесансу, ми хочемо зробити принципове уточнення: над тим, що для людини *особисто* є святым, вона в принципі не сміється, не залежно від того, чи йдеться про

релігійні, політичні, сімейні чи інші цінності. *Сміх може бути реакцією тільки на псевдо-сакральне або на сакральне, що зазнало суттєвої профанації у свідомості людини.* Тобто висміюється лише те, що виявляє свою надмірну з точки зору конкретної людської свідомості претензію на вищість. Відповідно сміхова культура як реакція на псевдо-сакральне найбільш яскраво виявилася у *профанації ідеологічної профанації*. В наслідок цього радянська сміхова культура в актах заперечення ідеології подекуди поверталася до висхідних нумінозних сенсів, до сакральних першоджерел.

Оскільки радянська ідеологія включала в себе численні запозичення з християнства та інших релігій [11, с. 5–6], то перша проблема, яка виникає в контексті порівняння польської та радянської сміхових культур, це проблема виявлення конкретної природи сакрального та специфіки контрастів сакрального та псевдо-сакрального. В СРСР, наприклад, практично повністю було виокремлено релігію в її аутентичних сенсах із суспільного інформаційно-культурного поля. А в Польщі це зробити не вдалося. Відповідно в Польщі релігійні першоджерела залишалися не тільки відомими, але й були досить доступними. Це означає, що для поляків контраст сакрального (релігійних сенсів) та псевдо-сакрального (сакралізованої ідеології) мав бути більш очевидним. Також сильні позиції католицизму перешкоджали сакралізації комуністичної ідеології у суспільній свідомості. Тобто сміхова оптика не завжди приносила «ефект еврики» – радості від неочікуваного відкриття, тоді як радянським людям інколи саме сміхова культура «відкривала очі».

Радянські люди контраст релігійного та псевдо-релігійного в більшості випадків не усвідомлювали. І процес сакралізації комуністичних ідеологій в СРСР був більш успішним, ніж у Польщі за рахунок кардинального знищення альтернативної інформації щодо природи священного. З цього випливає, що контраст псевдо-сакральної ідеології та її сміхових профанацій в СРСР був значно більш виразнішим.

А от десакралізація комуністичної ідеології сміховою культурою у Польщі була більш радикальною. Досить важко назвати якість «білі плями», що залишилися поза цим процесом. Тоді як в деяких артефактах радянської сміхової культури залишався сакралізованим образ Леніна. Відповідно, сміх спрямовував своє вістря проти «скривлень» ленінського вчення правителями, що прийшли до влади після Леніна. Наприклад:

Рабінович дивиться на плакат, на якому написано: «Ленін помер, але справа його живе!»: – Хай би краще в і н жив! [12].

Цей майже непомітний на тлі важливих суспільних зрушень факт ще тоді засвідчив відмінні темпи розкладу посттоталітаризму у названих країнах із усіма наслідками, які ми сьогодні спостерігаємо у більш виразних формах.

На відміну від радянської сміхової культури польська зверталася до релігійних тем, до образу церкви як до втілень дійсно сакрального, що протистоїть псевдо-сакральній ідеології. Наприклад, у наступному анекдоті селянин протиставляє гріху ідеологічної брехні... таїнство сповіді:

Йде селянин вулицею та несе телевізор.

– Зіпсувався? – питає чоловіка його знайомий.

– Ні. Несу до костьолу.

– Для чого?

– Без перерви бреше та бреше. Хай сповідується [14].

Образ папи Римського виступає в польських анекдотах антитезою образу Л. Брежнєва. При чому ця антитеза є виявом максимальної опозиції – антагонізму, протистояння на рівні життя та смерті. В одному з анекдотів папа Римський припускає можливість назвати костьол на честь «святого Леоніда» лише за умови, якщо Герек забезпечить цей костьол «мощами» відповідного «святого». А в іншому нам дають зрозуміти, що замах на папу Іоанна-Павла другого було здійснено за планом керівництва СРСР:

Журналіст питає Брежнєва:

– Товаришу Генеральний секретар, чому у зв'язку із замахом на життя папи Ви не одразу послали послання із виразом співчуття?

– Я боявся, що послання прийде зарано [14].

Радянська сміхова культура в принципі не розглядала вище названі опозиції церкви і партії, християнської віри та марксистської ідеології. В ній або йшлося про висміювання церкви і віри (наприклад, деякі «літературні» частівки, кінокомедії Л. Гайдая), або був прихований релігійний підтекст для тих, хто «мав вуха» (сміхова творчість О. Лосєва, Є. Шварца, Е. Брагінського, Е. Рязанова та інш.). Тобто позитивні нумінозні алюзії в межах радянського сміху існували переважно в контексті 1) *елітарної* радянської культури або 2) *елітарних* інтерпретацій масової культури.

Розглянемо наступний аспект сміху – реакції на негнучкість думки, поведінки, дискурсу. Цей підхід в межах Incongruity Theory пропонує А. Бергсон. Якщо йдеться про негнучкість посттоталітарної ідеології, статичність інформаційного поля, догматизм відповідного мислення, то цікаво, як ця характеристика виявляє свою специфіку в СРСР та у ПНР. Можна припустити, що залежність ідеології ПНР від настанов, що йшли з

боку ЦК КПРС, робила ідеологію ПНР більш статичною. Можливо, це ставить сміхову культуру Польщі у більш вигідне становище, тому що протилежність статичного та дотепного була більш виразною. В наступному польському анекдоті як раз демонструється сміхова рефлексія щодо рівня статичності польської ідеології часів ПНР:

«Було помічено товариша Герека, який повзав вулицями Варшави на колінках і збирав каміння. У розначі ЦК не знає, що вдіяти. Телефонують в Москву, в Кремль; запитують, що робити. У слухавку чути, як у Кремлі йдуть консультації з цього приводу. Нарешті слухавку бере Брежнєв і каже: «Товариши з Польщі, не має приводу для занепокоєння. Товариш Герек помилково отримав програму нашого місяцеходу» [17].

Один із дослідників радянської сміхової культури М. Каган основною причиною популярності політичного анекдоту називає фактор відсутності свободи слова [10, с. 187]. Якщо він правий хоча б частково, то «політичний» сміх та свобода слова знаходяться у зворотно пропорційній залежності. Відповідно там, де було більше свободи, анекдот мав бути менш популярним? Польські анекдоти 70 – 80-х рр. рефлексують щодо більшої свободи слова в межах ПНР:

На кордоні ПНР – СРСР зустрічаються дві собаки. Одна біжить з Польщі, а інша із Союзу. Перша питає: «Куди біжиш?»

– До вас. Кажуть, що у Польщі є що поїсти.

– Яке там поїсти! Я навпаки до вас біжу, щоб щось знайти.

– Та ти що! В нас давно в магазинах пусто.

Польська собака розвертається і біжить назад, у Польщу. Обертається – за нею біжить радянська собака.

– А ти чого за мною? Я ж казала: в нас нічого немає.

– Зате у вас хоч погавкати можна... [6].

Та не тільки польські. Люди в СРСР також вважали, що поляки у порівнянні із радянськими людьми виграють у площині свободи думки та слова. Не останню роль у формуванні такого відношення відіграла дуже популярна у СРСР гумористична передача «Кабачок 13 стільців», яка виходила на екрани телебачення суботніми вечорами з 1966 по 1980 р. Автори цієї передачі стилізували Польщу під країну західного світу. За оцінками спеціалістів, «Кабачок» саме тому і подобався пересічним глядачам, що це була позаідеологічна культурна програма. Відвідувачі кав'ярні зверталися один до одного «пан» і «пані» (ніяких «товаришів!»). А в маленьких анекдотичних ситуаціях, які розігрували діючі особи, повністю

відсутнім був ідеологічний контекст. В радянській культурній ситуації така поза-ідеологічність сприймалася як анти-ідеологічність. Це добре розуміли деякі представники влади, які намагалися закрити передачу як «ідейно ворожу». Та Л. Брежнєв у цій ситуації став на бік представників «діонісійського» (сміхового) культу і захистив їх від «жерців» «аполонійського» (ідеологічного).

В СРСР були дуже популярними анекдоти про Брежнєва. Дещо подібними щодо популярності у ПНР виступали анекдоти про Ярузельського. Та це, як нам здається, лише зовнішня схожість. *Рівень резистентності польських анекдотів є значно вищим. За рахунок цього вони є менш смішними. Естетичний вимір сміхової культури є найбільш виразним тоді, коли він не є засобом досягнення певних політичних цілей, а виступає самодостатньою цінністю. Відмінність радянських політичних анекдотів часів правління Брежнєва та анекдотів ПНР, коли при владі був Ярузельський, полягає в тому, що радянська сміхова культура усвідомлювалася переважно як форма культурного протистояння. На політичному ж рівні конвенційні зв'язки сміхової культури та ідеології були досить сильними. Саме тому сміх в межах радянської культури не був виявом пасіонарної енергії. Він, як правило, не виражав ненависті до існуючого ладу. В радянські часи ми знаходимо багато паралельно існуючих, дуже схожих анекдотів у СРСР, Польщі, Чехословаччині, Болгарії... Та не було в СРСР аналогу, наприклад, такому польському анекдоту:*

– *Ви чули останній анекдот?*

– *Ні, розкажи.*

– *Секретарка Ярузельського прийшла на роботу та побачила, що Ярузельський повісився на лампі.*

– *А що далі?*

– *Далі я не знаю, але погодьтеся, що початок дуже вдалий! [14].*

Спробуємо замінити прізвище Ярузельського на Хрущова, Брежнєва, або Андропова і зробимо відповідну феноменологічно-герменевтичну операцію, щоб уявити реакцію свідомості людей того часу на відповідний анекдот. Якщо це вам вдасться, то ми побачимо, що ... це було б *не смішно*. А ось в Україні, приблизно починаючи з часів правління Ющенка і аж до сьогоднішнього дня, такий би анекдот міг би мати місце у певному середовищі. Що ж змінилося? Сміх став знярядям дуже жорсткої та відверто жорсткої боротьби за владу і за незалежність. В Польщі дещо подібний етап політичної боротьби проходив набагато раніше; він не набув таких гострих

форм і закінчився досить успішно, якщо брати до уваги демографічну ситуацію та рівень життя сучасних поляків у порівнянні з українцями. Тобто, якщо виміряти у роках, ми зараз знаходимося на рівні свідомості Польщі *приблизно* 80-х рр. ХХ ст. Та в нас немає тої єдності яка була в Польщі, а спроби створити її штучно засобами ідеологічних практик, що по суті дуже нагадують радянські, призводять до ще більшого роз'єднання. Подекуди в польському анекдоті відбувалась інтерференція антирадянської спрямованості анекдоту та русофобії, що, звичайно, принципово відрізняє радянський та польській анекдот.

– *Тату, тату! Росіяни полетіли на Місяць!!!*

– *Усі?*

– *Ні. Троє.*

– *То що ж ти мені голову морочиш?! [17].*

В радянському анекдоті ксенофобія ніколи не підкреслювалася. Можна сказати, що вона була практично відсутньою. Звичайно, євреї сміялися над собою, і це було смішно всім; були популярними анекдоти про деяких представників північних народів СРСР, та цей сміх був спрямований не стільки проти певного етносу, скільки проти раціональної «іншості» або інтелектуальної статичності. Тобто така риса антиідеологічного напрямку культури як *космополітизм* суттєво впливала на радянську сміхову культуру.

Висновки. Антитоталітарна спрямованість сміхової культури виявляла свою специфіку в СРСР та ПНР в наслідок наступних чинників: 1) більш суттєвої сакралізації ідеології в СРСР; 2) наявності опозиції сакрального та псевдо-сакрального у сміховій культурі ПНР; 3) більшої статичності ідеологічної сфери у ПНР; 4) меншої свободи слова у СРСР; 5) космополітичної спрямованості сміхової культури СРСР та 6) яскраво вираженої національної самоідентифікації людини в межах польської сміхової культури.

Однак проблема специфіки сміхових культур посттоталітарних держав вимагає подальшого дослідження та компаративних практик на матеріалі різних форм сміхової культури.

Література

1. Анекдоти українською про москалів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dovidka.biz.ua/aneddoti-ukrayinskoju-pro-moskaliv/>
2. Бзрзовська Дорота. Польский анекдот в переходный период // Постсоциалистический анекдот. Международный симпозиум. Тарту, 2007. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.folklore.ee/ri/fo/konve/joke07/teesid.pdf>
3. Дземидок Богдан. О комическом / Пер. с польского. – М.: Прогресс, 1974. – 223 с.

4. Гомілко О.Є. Гумор, музика й ідентичність: інконгруентність і гармонія / О.Є. Гомілко // *Δόξα* / ДОКСА. Зб. наук. праць з філософії та філології. – Одеса, 2011. – Вип. 16. Матеріали ІХ Міжнародної конференції з філософії сміху. – С. 40–51.
5. Завиша Ирина. Серьезная миссия веселого жанра. О вкладе шутки и анекдота в крах тоталитарного режима в Польше. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://inosmi.ru/world/20080901/243676.html>
6. Олекшяк Войцех. Анатомия «польского анекдота» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://culture.pl/ru/article/anatomiya-polskiego-anekdota>
7. Польский юмор. Сборник польских анекдотов и шуток / Перевод Н. Калашникова [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.krakow.ru/humor/>
8. Пролеєв С. Сміх і панування / С. Пролеєв // *Δόξα* / ДОКСА. Зб. наук. праць з філософії та філології. – Одеса, 2005. – Вип. 7. Людина на межі смішного і серйозного – С. 51–58.
9. Столяр М.Б. Сміхова культура тоталітарного суспільства: сутність, форми, механізми дії (на прикладі радянських культурних практик). Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук. – Харків, 2013. – 33 с.
10. Столяр М. Советская смеховая культура. – Киев: Стилос, 2011. – 304 с.
11. Столяр М.Б. Религия советской цивилизации. – Киев: Стилос, 2010. – 178 с.
12. 1001 избранный советский политический анекдот [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lib.ru/ANEKDOTY/anec1001.txt>
13. Bardou Adrian, Dr. (Wake Forest University) The Philosophy of Humor ! [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://faculty.swosu.edu/frederic.murray/Philosophy%20of%20Humor_1.pdf
14. Dowcip surowo wzbroniony. Antologia polskiego dowcipu politycznego, Wydawnictwo COMER, Toruń, 1990 – 173 s.
15. Kobyliński Szymon. Kawały czyli anegdoty polityczne z PRL i nie tylko. – Warszawa: Nowy Świat, 2005. – 160 s. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ksiazki.onet.pl/kawały-czyli-anegdoty-polityczne-z-prl-i-nie-tylko>
16. Oring E. Risky Business: Political Jokes under Repressive Regimes / Elliott Oring // *Western Folklore* – Vol. 63, No. 3 (Summer, 2004) – pp. 209–236.
17. Polska Ludowa, komunizm i socjalizm. Podobne dowcipy i kawały [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://prl.dowcipy.pl>

АНТИТОТАЛИТАРНЫЙ ДИСКУРС СОВЕТСКОГО И ПОЛЬСКОГО ПОЛИТИЧЕСКОГО АНЕКДОТА 70–80-Х ГГ. XX ст. (КОМПАРАТИВНЫЙ АНАЛИЗ)

М.Б. Столяр

Автор считает, что анти тоталитарный дискурс смеховой культуры в СССР и ПНР был наполнен специфическим содержанием по причине следующих факторов:

1) более сущностной сакрализации идеологии в СССР, в результате чего даже в пределах политического анекдота оставались фигуры, которые практически не подверглись десакрализации (например, образ Ленина); 2) наличия в пределах смеховой культуры ПНР оппозиции религиозного и псевдо-сакрального; 3) большей статичности идеологической сферы в ПНР; 4) меньшей свободы слова в СССР; 5) космополитического содержания смеховой культуры СССР и 6) ярко выраженной национальной самоидентификации человека в пределах польской смеховой культуры.

Ключевые слова: смеховая культура, гетерогенная природа смеха, сакральное, псевдо-сакральное.

**THE ANTI-TOTALITARIAN DISCOURSE OF SOVIET AND POLISH
POLITICAL ANECDOTE OF 1970 – 1980-es (THE COMPARATIVE ANALYSIS)**

M.B. Stolyar

The author proposes a comparative analysis of the laugh culture of USSR (Union of Soviet Socialist Republics) and PPR (Polish People's Republic) based upon the exploration of the political anecdote of the 1970–1980-s. The aim of the article is pointing out the definite differences between the dynamics of societies and avoiding the possible post-totalitarian reminiscences in the modern world.

Making an explication of the methodology of her study M. Stoliar refuses of choosing the only one paradigm of explanation of laugh and laugh culture. The author underlines the importance of the principle of the interaction of different methodological styles, which, as ukrainian philosopher S. Proleev states, is determined by the heterogeneous nature of the laugh. At the same time M. Stoliar proposes her own approach of understanding the soviet laugh culture. This culture can be interpreted as the «profanation of the ideological profanation» because it profanes the marxist, leninist and stalinist ideology which represents the profanation of different religious ideas.

Understanding the soviet laugh culture in this way, M. Stoliar points out the peculiarities of polish laugh culture through analysis of the corresponding political anecdotes. To her opinion, anti-ideological content of laugh culture manifested itself in USSR and PPR differently in the cause of the following factors: 1) a very high level of sacralization of the ideology in USSR (even in the soviet political anecdotes we find the images which practically aren't desacralized (e. g. the image of Lenin)); 2) a presence of the true sacral which appears to be the opposition to the pseudosacral as the ideological in the laugh culture of PPR; 3) a high level of statics of the ideological sphere in PPR; 4) a low level of freedom of speech in USSR; 5) a cosmopolitan character of the laugh culture in USSR; 6) a great expression of the tradition of national identification in the polish laugh culture.

Key words: laugh culture, political anecdote, heterogeneous nature of the laugh, sacral, pseudosacral.